

Skatiens pa vertikāli

Ģertrūdes ielas teātra izrāde *Melnā sperma* – režisors Vladislavs Nastavševs kāpj pāri robežām

SEN (patiesībā – nekad) nebiju pavadījis divas stundas, nepārtraukti klausoties necenzētus vārdus, rupjības, preteklības, ķecerības, zaimus, pilnīgu ārpātu, smejojot, kamēr sāk birt asaras, un varbūt nemaz ne aiz smieklēm. Režisors Vladislavs Nastavševs pārtulkojis skatuves valodā jauna, bet skandaloza krievu rakstnieka Sergeja Uhanova stāstus no krājuma *Melnā sperma*, kuru kāds kritiķis nosaucis par pornogrāfiju ar cēliem nodomiem.

Parasti, rakstot žurnālam *Ir*, kas nav mākslas izdevums, mans recenzentes mērķis ir ne tik daudz uzrādīt iespējamus trūkumus, cik pateikt, kāpēc izrādi ir vērts redzēt. Šoreiz jā-sāk ar to, ka būs krietni liela skatītāju daļa, kam uz šo izrādi noteikti nav jāiet. Proti, tiem visnotaļ cienījamiem cilvēkiem, kam doties uz teātri nozīmē sapucēties un justies neikdienišķi (šeit savu lomu gan veic pats Ģertrūdes ielas teātris noplukušajā industriālajā vidē); kas tur meklē patiesību un/vai izklaidi; un, galvenais, tiem, kuri ir pamatoti pārliecināti, ka robežas eksistē tāpēc, ka saprāts tās uzcēlis haosa savaldīšanai.

Un tā jau tas arī ir. Tikai... Nastavševs, man liekas, pasauli redz pavisam citā leņķī. Robežas ir

Recenzijas autore –
Edite
Tišheizere,
žurnāla *Ir*
teātra kritiķe

Nav ne jausmas,
kā režisors
panācis, ka
šie ārprātīgie,
rupjie vārdi
skan kā
«baltais
troksnis»

●●●●
**MELNĀ
SPERMA.**
Nākamās
izrādes, uz
kurām vēl
pieejamas
biļetes, būs
6.un 7.janvārī.
5–9 eiro

saskatāmas horizontālē, bet viņš skatās vertikāli. Apakšā ir dubļu plančoka, augšā – zvaigznes. Guļot peļķē, redzamas debesis. Tagad atceros, ka ar ierasto koordinātu ignorēšanu Nastavševs pārsteidza jau vienā no savām pirmajām izrādēm *Mitjas mīlestība*, kur aktieri savu tēlu dzīvi plastiski un brīvi izdzīvoja nevis uz grīdas, bet starp *Dirty Deal teatro* spīķera sienā iedzītiem dzelzs mietiem. Toreiz man tas izskatījās pēc paņēmiņa, kaut gan laikam jau tad liecināja par skatīšanās virzienu.

Jaunā izrāde ir Nastavševam raksturīgi lakoniska: tukša, nobružāta skatuve, pieci visparastākie krēsli. Ja vajag, aktieri uzstiepj dzelzs gultu bez matrača, atklapējamu galdiņu, izdilušu paklāju. Visu šo iekārtojumu, laikiem un rociņai mainoties, varētu atrast izmestu tuvējā mīkstē. Tāpat kā apģērbu – padomju gadu skolas formas tērpus (tikai baltiešu zilajā, nevis pārējo PSRS republiku brūnajā krāsā), no kuriem aktieri izauguši tiktāl, ka nekas nepogājas ciet, bet meitenēm brunciņi ir paisas jaciņas garumā. Vēl ir divi mikrofoni garos kātos – un viss.

Par šo izrādi rakstīt ir visai grūti. Pirmkārt, tāpēc ka nedrīkst izmantot vajadzīgo leksiku, ja neesi Uhanovs vai Nastavševs ar saviem aktieriem. Jebkuram citam tā būs tā, kas arī ir – sadzīviska rupjība, no kuras gribas novērsties. Savukārt izrādē, un man nav ne mazākās nojausmas, kā režisors to panācis, šie ārprātīgie vārdi skan kā «baltais troksnis», kā bezkaislīga informācija bez mazākā izaicinājuma, un grūti iedomāties to vietā kādus eifēmismus, jo tas gan būtu vulgāri un prasti. Bet izrāde nav ne vulgāra, ne prasta.

Otrkārt, man patiesībā nepietiek pieredzes, lai saprastu, kā viņi spēlē. Pavisam jaunajiem aktieriem Janai Līsovai, Marijai Linartei,

Jaunie aktieri tik ļoti mīl savus tēlus, ka viņu vārdā paši spēj atļauties jebko – būt neglīti, atbaidoši, idiotiski, nezaudējot arī zināmu profesionālu šiku

Ārim Matesovičam, Kārlim Tolam un Reinim Boteram tas, pieņemu, ir ļoti dziļš un personisks pārdzīvojums, taču brīnišķīgā kārtā bez mazākā reālisma. Aktieri tik ļoti mīl savus tēlus, ka viņu vārdā paši spēj atļauties jebko – būt neglīti, atbaidoši, idiotiski, nezaudējot arī zināmu profesionālu šiku. Viņu tēlu tizlums ir izkopts, kroplība – ar savu eleganci.

Starp citu, izrāde ir ļoti klusa, lielākoties viņi čukst, un mikrofonā domāti, lai varētu saklausīt parasti nedzirdamas lietas – pakšņi, pukstu, spazmu, neievelkamu elpu.

Nastavševs un aktieri raugās vienlaikus no augšas – kā rūpīgi antropologi (tas vārds arī izskan) lauka pētījumos – un no apakšas, redzēdami jau minētās zvaigznes un, iespējams, to, kas slēpts aiz debesu spīdekļiem. Nastavševs saliek kopā neiedomājamas lietas – akrobātiku un Mikelandželo *Pieta*, lamu vārdus un *Ave Maria*, ņirgāšanos un apraudāšanu. Tā, kas patiešām jāsadzird, ir aktieru ķermeņa valoda. Tajā tiek pateikts viss būtiskais: par pazemojumu un ekstāzi; par bailēm un izejas meklējumiem; par sirdi, ko mīlot atdod otram – kvēli sarkanu kā nobriedušu tomātu, bet tas otrs viņu sašķaida starp pirkstiem; par krustu, ko nes ikkatrs, pats varbūt to nemaz neapzinādamies; par li dojuma iespējamību; par dievišķo gaismu, kas mums dota, bet mēs to neieraugām, nodzēšam un paliekam tikpat nelaimīgi, kā bijuši.

Kāpēc tomēr manam vērtējumam četras bumbiņas, nevis piecas? Tāpēc, ka izrādes *Tumšās alejas* un *Cerību ezers*, manuprāt, būtiski mainīja latviešu teātra ainavu. *Melnā sperma* ir turpinājums kaut kam, ko Nastavševs jau pateicis. ●